

Föld- és területrendezés 12.

**A településrendezési tervek és a
birtokrendezés kapcsolódásai, informatikai
támogatottság**

Prof. Emer. Dr. Szabó, Gyula

Föld- és területrendezés 12.: A településrendezési tervek és a birtokrendezés kapcsolódásai, informatikai támogatottság

Prof. Emer. Dr. Szabó, Gyula

Lektor: Dr. Máthay, Csaba

Ez a modul a TÁMOP - 4.1.2-08/1/A-2009-0027 „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” projekt keretében készült. A projektet az Európai Unió és a Magyar Állam 44 706 488 Ft összegben támogatta.

v 1.0

Publication date 2010

Szerzői jog © 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar

Kivonat

a modulban bemutatjuk a döntéseket meghatározó összefüggéseket és a helykiválasztás szempontjait. A tárgyalást a bonyolultabb szerkezetű városias településsel kezdjük. Így jutunk el a falutól a tanyáig. Fejér Megye Területrendezési Terve (FMTT) javaslatátételei fázisából a témához kapcsolódóan bemutatjuk a szántó terület-, erdőterület övezeteket. A szükségszerű-, az eltűrhetőnél nagyobb tantárgyi átfedések miatt a területhasználat és zöldfelületi rendszer témával csak érintőlegesen foglalkozunk. Mindezt intézményi és oktatási-kutatási kapcsolódások miatt is fontosnak tartjuk.

Jelen szellemi terméket a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény védi. Egészének vagy részeinek másolása, felhasználás kizárólag a szerző írásos engedélyével lehetséges.

Tartalom

12. A településrendezési tervek és a birtokrendezés kapcsolódásai, informatikai támogatottság	1
1. 12.1 Bevezetés	1
2. 12.2 Általános fogalmak, kiindulási alapok	2
3. 12.3 A város, falu helykiválasztásának szempontjai	3
4. 12.4 Magyar tanyavilág, tanyás térségek mint nemzeti örökség része	7
5. 12.5 A területfejlesztés és területrendezés célja, feladata	9
6. 12.6 Ágazati feladatok és területrendezés	10
6.1. 12.6.1 Erdőgazdálkodási térségre vonatkozó ajánlás	11
6.2. 12.6.2 Mezőgazdasági térségre vonatkozó ajánlás	12
7. 12.7 A települések zöldfelületei, nyilvántartásuk rendszere	14
7.1. 12.7.1 Zöldterület csoportok, méretek, méretezés	15
7.2. 12.7.2 Arborétumok, védett parkok, kastély-kertek felmérése és térképezése	16
7.3. 12.7.3 Székesfehérvár város zöldfelületi térképei és nyilvántartásuk rendszere	17
8. 12.8 Összefoglalás	22
9. 12.9 Tárgymutató, fogalomtár	23

A táblázatok listája

12-1. A zöldterületek fajtái városrészekre és várostípusokra vonatkoztatva	15
--	----

---

12. fejezet - A településrendezési tervek és a birtokrendezés kapcsolódásai, informatikai támogatottság

1. 12.1 Bevezetés

A birtokrendezésekről szóló törvénytervezet szabályozási koncepciója előírja, hogy „Amennyiben a település rendelkezik a külterületre is kiterjedő általános rendezési tervvel, a birtokrendezést a rendezési terv figyelembe vételével kell elvégezni”.

Az 1908. évi VIII. és XXXIX. törvénycikk a tagosítás (földrendezés, birtokrendezés) indoklásában, filozófiai alapozásában többek között úgy rendelkezik: ... ”Vízszabályozásról és vízelvezetésről gondoskodnak. A belsőség mellett házhelyeket juttatunk azoknak, akiknek belső nélkül nincs, a belterületeket kiegészítjük, vagyis előmozdítjuk a községfejlesztést” (Ozoroczy E. és tsai, 1938.).

Közép- és hosszútávon a **települések rendezési tervének** - az Országos Terület-rendezési Tervhez kapcsolódva - meg kell határozni a mezőgazdasági termelő tevékenység és a települések (belterületek) kapcsolatát, továbbá a külterületek funkcióinak főbb elveit (Árutermelő mezőgazdaság helye, aránya és intenzitása, szolgáltató létesítmények-, kommunális célt szolgáló objektumok elhelyezésére. Az agrármodernizáció-, az európai agrármodell-, a földhasználati reform fontosnak vélt-, témakötődő összefüggéseit a korábbi modulokban leírtuk).

E tantárggyal párhuzamosan a 6. félévben oktatjuk a Településtan c. tantárgyat heti 2+2 órában a következő tartalommal: Településtudományi alapvetések, értelmezések, tudományági kapcsolatok; Településhálózat, településrendszer, településtípusok; A települések funkcionális rendszere; Fejlődésemleletek; A településszerkezet, területfelhasználási szerkezet és területi elemei; A települések alaprajzi típusai; Telkek, tömbök és beépítési módjai; A település zöldfelületi egységei és rendszere. Előzőeken túl oktatási célként a tantárgyfelelős oktató a településrendezés c. tantárgy megalapozását jelölte meg.

A lakótelepülés és mezőgazdálkodás, területfejlesztés és területrendezés témáinak a tantárgyban való oktatását az irányító főhatóság kezdetől fogva fontosnak és szükségesnek tartotta. Gyakori feladat, hogy birtokrendezések alkalmával újabb területeket kell a lakótelepülések számára kijelölni. Ezért a modulban bemutatjuk a döntéseket meghatározó összefüggéseket és a helykiválasztás szempontjait. A tárgyalást a bonyolultabb szerkezetű városias településsel kezdjük. Így jutunk el a falutól a tanyáig. Fejér Megye Területrendezési Terve (FMTT) javaslatételi fázisából a témához kapcsolódóan bemutatjuk a szántó terület-, erdőterület övezeteket. A szükségszerű-, az eltűrhetőnél nagyobb tantárgyi átfedések miatt a területhasználat és zöldfelületi rendszer témával csak érintőlegesen foglalkozunk. Mindezt intézményi és oktatási-kutatási kapcsolódások miatt is fontosnak tartjuk.

A fejezetből Ön megismeri:

- A téma tantárgyba szervezésének okát és célrendszerét, valamint alapvető fogalmait.
- A város helykiválasztásának szempontjait, a terület-meghatározás módszereit és az azt meghatározó tényezőket.
- A település-földrajzi falutípusokat, a tanyák jelenét és jövőjét.
- A területfejlesztés, területrendezés célját, feladatát és eszközrendszerét, valamint az ágazati feladatokat.
- A települési-, és hozzákapcsolható zöldfelületek különböző rendszerekre gyakorolt hatását, térképezésük és nyilvántartásuk módszereit.

A fejezet anyagának elsajátítása után Ön képes lesz:

- Értetni és ismertetni a településrendezés és a mezőgazdasági termelő tevékenység kapcsolatát, az igazgatási egységek egymást támogató funkcióit.
- A település helykiválasztási szempontjainak ismeretében a szükséges terület meghatározására.
- A falu jövőképét meghatározó munkacsoport terveinek készítésénél aktív részvételre.
- Tenni azért, hogy a magyar tanya ténylegesen komplex vidéki élettér legyen.
- Az ágazati feladatok szolgálatára, megyei és regionális feladatok megfogalmazására, valamint tervkészítésre.
- Adatbázist készíteni települési- és ahhoz tartozó zöldfelületekről.

2. 12.2 Általános fogalmak, kiindulási alapok

Szűkebb értelemben a lakótelepülések rendeltetése az emberek állandó helyben lakásának biztosítása. Tágabb értelmezés szerint azonban nemcsak meghatározott területet jelent házakkal, utakkal, népességgel, hanem az embercsoportok cselekvéseinek bonyolult összefüggését is. Településeink a megfelelő munkalehetőségeken túl a lakosság számára olyan életfeltételeket és környezetet teremtenek, ahol az emberek, családok a kor színvonalának megfelelően élhetnek.

Település-fajtánként általában elkülönítjük a településszórványokat (tanyákat), tanyaközpontokat, falvakat vagy községeket és a városokat.

A **tanya** lakott családi külterületi birtok, melynek központja is a tevékenységhez szükséges földterületen helyezkedik el. Tradicionális tartozéktelepülés, hazánkban főként az Alföld területén alakult ki. A tanyasiak külterületi életvitelével összefér az, hogy az anyatelepülésük aktív, rangos polgárai legyenek.

A **falu** kisebb embercsoportok számára kialakított településfajta. Szerkezete egyszerű. Leginkább mezőgazdasági termelésre berendezkedett csoportos település.

A **város** nagyobb lakosszámú, zömmel nem mezőgazdasági jellegű termeléssel foglalkozó embercsoportok lakóhelye, munkahelye, amelyben a csoport életének fenntartására, valamint életfunkcióinak kielégítésére (munka, pihenés, testedzés, stb.) rendezkedett be és a környező táj mindennemű igényét (termelési, kulturális, szociális, igazgatási) is kiszolgálja. Szerkezete bonyolultabb.

A falusi jellegű települést bizonyos nagyságrendben és fejlettségi szinten túl a köztársasági elnök nyilvánítja várossá (1990. évi LXXV. tv.)

Lakóterületnek nevezzük a városnak, a falunak olyan összefüggő területét, amelyet lakóépületek és azokat közvetlenül kiszolgáló létesítmények céljára jelöltek ki.

Elemi: a lakóépületek, középületek, utak és terek, zöldövezetek, a közlekedés bizonyos létesítményei, esetleg ipari épületek, stb.

A következő bekezdésekben a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény és az azt módosító 2004. évi LXXV. törvény fontosabb rendelkezéseit, egyes fogalmak értelmezését adjuk közre:

- **Területfejlesztés:** az országra, valamint térségeire kiterjedő:
  - Társadalmi, gazdasági és környezeti területi folyamatok figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása,
  - Rövid, közép- és hosszú távú átfogó fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések meghatározása, összehangolása és megvalósítása a fejlesztési programok keretében, érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben;
- **Területrendezés:** az országra, illetve térségeire kiterjedően a területfelhasználás rendjének és a területhasználat szabályainak megállapítása, e körben:
  - Az erőforrások feltárása, a táj terhelése és terhelhetősége meghatározása, ezek együttes értékelése, előrejelzések készítése,

- A területi adottságok célszerű hasznosítás javaslatainak kidolgozása,
- A fejlesztési koncepciók és programok térbeli, műszaki-fizikai rendszerének meghatározása,
- Nemzetközi együttműködés és szerződés keretében az európai és határmenti területrendezési tevékenység összehangolása;
- **Területrendezési terv:** az ország, illetve egyes térségek nagytávlatú műszaki-fizikai szerkezetét meghatározó és befolyásoló tervdokumentum, amely biztosítja a területi adottságok és erőforrások hosszú távú hasznosítását és védelmét, az ökológiai elvek érvényesítését, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését és a területfelhasználás rendszerét, optimális hosszú távú területi szerkezetét;
- **Régió:**
  - *Tervezési-statisztikai (nagy) régió:* több megye (a főváros) területére kiterjedő, az érintett megyék közigazgatási határával határolt, egybefüggő tervezési, illetve statisztikai területfejlesztési egység,
  - *Fejlesztési régió:* egy vagy több megyére (a fővárosra), vagy azok meghatározott területére kiterjedő, társadalmi, gazdasági vagy környezeti szempontból együtt kezelendő területfejlesztési egység;
- **Kiemelt térség:** egy vagy több megyére (a fővárosra), vagy azok meghatározott területére kiterjedő, társadalmi, gazdasági vagy környezeti szempontból együtt kezelendő területi egység, amely egységes tervezéséhez és fejlesztéséhez országos érdekek vagy más jogszabályban meghatározott célok is fűződnek (fővárosi agglomeráció, kiemelt üdülőkörzet, több megyét érintő nemzeti parkok, illetve tájvédelmi körzetek térsége, határmenti illetve más sajátos térségek);
- **Városkörnyék:** városközpontú kistérség, a fejlesztések összehangolása érdekében kialakult önszerveződő területi egység;
- **Kistérség:** a települések között létező funkcionális kapcsolatrendszerek összessége alapján lehatárolható területfejlesztési-statisztikai egység.
- **Térség:** különböző területi egységek (a régió, a megye, a kiemelt térség és a kistérség) összefoglaló elnevezése;
- **Vállalkozási övezet:** a régió fejlődése érdekében létrehozott, a területén folytatott tevékenységhez sajátos pénzügyi kedvezmények igénybevételét biztosító, területileg lehatárolt termelési és szolgáltató terület;
- **Elmaradott térség:** ahol a gazdaság értéktermelő képessége, infrastrukturális fejlettsége és társadalmi mutatói jelentősen kedvezőtlenebbek az országos átlagnál;
- **Kedvezményezett térség:** az érvényes területfejlesztési célok figyelembevételével, statisztikai jellemzők alapján meghatározott térségek köre, amelyek önkormányzatai, illetőleg azok közigazgatási területén tervezett programok és fejlesztések pénzügy, gazdasági ösztönzőkkel támogathatók.

Mezőgazdasági vidékfejlesztés térségei (rurális térségek): azok a térségek, ahol jelentős a mezőgazdaságban foglalkoztatottak, illetve a mezőgazdasággal foglalkozók aránya a foglalkoztatási szerkezetben, illetve a községekben, továbbá a kisvárosokban élő népesség aránya.

3. 12.3 A város, falu helykiválasztásának szempontjai

A lakosság életkörülményeit nagymértékben meghatározza a város fekvése, még akkor is, ha döntően a gazdasági hatások dominálnak. Tehát alapvető fontosságú, hogy megtaláltuk-e a város számára a legmegfelelőbb területeket. Természetesen a legjobb helykiválasztás sem jelenti azt, hogy a kijelölt terület terepátalakítás, mérnöki előkészítés nélkül, építésre alkalmas. A kedvezőtlen építési adottságok eltüntetésével, megváltoztatásával a terepet építésre, útépítésre, parkosításra alkalmassá kell tenni. Ide sorolható a városok közművesítése is, amelynek rendkívül nagy hatása van a város szerkezetére. Az alfejezet keretében utóbbiakkal részletesen nem foglalkozunk pusztán az összefüggések bemutatása miatt említettük meg az egyes szakterületeket.

A település területének megállapításához ismerni kell az összlakosság számát. Hozzávetőleges megállapítás a gyakorlatban jól bevált empirikus összefüggések felhasználásával is történhet.

PERÉNYI (1972) szerint a várható összlakosság száma:

$$N = \frac{A100}{100 - (B + C)}$$

Mindenképpen támaszkodni kell a regionális tervezés, területrendezés, fejlesztési elgondolások, gazdasági prognózisok adatsoraira. A városalapító népesség (A), kiszolgáló népesség (B), az eltartott népesség (C) aránya a lakosság termeléshez való viszonya alapján is változik. Bányász jellegű településeknél kevesebb nő munkaeőt foglalkoztatnak, ezért az "A" népességi csoport viszonylag kisebb, az eltartottak csoportja (C) pedig aránylag nagyobb.

Tapasztalati adatok szerint kisebb városoknál az **egy főre jutó terület** 120–130 m², nagyobb városok esetén 80–110 m². Előző értékek nem foglalják magukba az erdő- és mezőgazdasági jellegű területeket, vizek felületét, a közlekedési és ipari létesítmények területét. Utóbbiak területszükséglete jelentős eltérést mutat. Általános irányelvként elfogadható 100 lakosra az 1–2 ha-os területnagyság, ha nem kell különösen területigényes iparok telepítésével számolni. **Közüzemek, raktárak céljára, az előző lakosságra további 0,5–1,0 ha terület számítható.** Gondolni kell a várható fejlesztésre is, tehát nemcsak a konkrét tervek adatai az irányadók.

Hasonló a helyzet a **vízszükséglet** meghatározásánál is, ipari jellegétől függően az ivó- és kommunális vízszükséglet 25–90 liter/nap/dolgozó. Az előző, plusz a háztartási vízszükséglet közművesített településen naponta 150–360 liter/fő. A település vízszükséglete természetesen a lakosság és az ipar szükségletéből tevődik össze.

Szennyvízelvezetésnél nem vehető számításba a csapadékvíz és az ipari szennyvíz mennyisége. A helyileg mértékadó csapadék a vízgyűjtő terület nagyságától, valamint a lefolyási tényezőtől függ. Az ipari szennyvíz mennyiségét az üzem nagyság, a termelés jellege és folyamata alapján lehet esetenként meghatározni. Vízvezeték és csatorna-rendszerrel ellátott település, illetve távfűtés és központi melegvíz szolgáltatás mellett kiinduló adatként elfogadható a 150–250 liter/fő.

Az **elektromos energiaszükséglet** évente 250–500 kWh/fő. Gázfűtés nélkül az évi háztartási gázszükséglet 300 Nm³/fő. Gázzal fűtött lakásban az előző érték háromszorosát tekinthetjük kiinduló adatnak (ezekben az adatokban sem foglaltatnak benne az ipar szükségletei, amelyek az előző érték többszörösét is kитеhetik).

Számos szempont közül, a településre alkalmas terület kiválasztásánál, **természeti** (domborzati, talajtani, vízrajzi, éghajlati, növénytani) adottságokat emeljük ki. Jelentős többletköltség miatt **ideálisnak tekinthetők a 10 %-nál meredekebb területek.** Tagolt domborzatú térszín esetében elkerülhetetlenek a nagy töltések, bevágások, vízszintes területeken a csapadékvíz és a szennyvízelvezetés okozta gondok.

Kerülni kell az északi lejtők beépítését, a napsugarak beesési szöge miatt mindig részesítsük előnyben a déli, délnyugati, nyugati lejtőket. A **magaslatok, terepalakulatok** befolyásolják a széljárást. Segíthetik a széliránnyal egyező völgyvonulatok a város átszellőzését, de ipari szennyeződést, port is szállíthatnak a légáramlatok.

Többnyire csak zöldfelületek kialakítására alkalmasak azok a területrészek, ahol a **talaj szennyezett, humuszos** vagy **tőzeges**. Ragályos betegségek terjedését is elősegíthetik a bomlásban lévő organikus anyagokat tartalmazó szeméttelpek, temetők. A humuszos, vagy tőzeges talajok alapozásra általában alkalmatlanok.

A **talaj határfeszültségének** értéke iparterületeken 2–2,5 kp/cm², az építési területen 1,5 kp/cm² legyen. Nyilvánvalóan parkok, sporttelepek, zöldfelületek helyén ennél kisebb érték is megengedhető.

Feltétlen győződjünk meg arról, nem volt-e a területen **mocsár**, vagy **tó**, nem fenyegeti-e **árvíz, elöntés**. Múltban történt **talajmozgások, csúszások, rokadások, bányaművelés** is a kedvezőtlen jelenségek között emlegethetők.

Magyarország területe nem földrengésmentes. **Földrengés** veszélyes területen a repedések, omlások, csúszások miatt a települést elhelyezni fokozatosan veszélyes.

Új települést lehetőleg ne telepítsünk bányakincsek (szén, bauxit, stb.) **főlé.** A lakóterület alatti bányaművelés miatti süllyedés veszélyeztetheti az épületek és egyéb létesítmények épségét. Megoldható ugyan a beépített terület stabilitása, de ennek költségkihatása igen nagy.

Gondosan vizsgálni kell, hogy a **víznyerés** megoldható-e meglévő vízműhöz való csatlakozással, vagy új vízforrások keresése elkerülhetetlen. Törekedni kell arra, hogy a víznyerés a lehető leggazdaságosabban legyen megoldható. Olyan esetekben, amikor a víznyerés felszíni vizekből történik (folyó, tó, tározók) ügyelni kell arra, hogy a víznyerés helye a település felett, az ipari létesítmények pedig alatta helyezkedjenek el. Így kiküszöbölhető az ipartelepek szennyező hatása.

Különleges szigetelés és nagyobb költségek nélkül építkezni ott, ahol a **talaj vízszintje** magas, nem lehet. Bizonyos határon túl, a talajvíz agresszivitása is költségtöbbletet jelent, de alkalmatlanná is teheti a területet az építkezésre. A csatornázás építési és fenntartási költségeit ugyancsak befolyásolja a magas talajvízszint.

Számtalan előnnyel jár a település **folyók, tavak, nagyobb vízfelületek közelében** való elhelyezése. A városképi, víznyerési szempontokon túl jelentős ilyen esetekben az üdülési, sportolási lehetőségek biztosítása. A vízpartokon gazdag növényvilág telepíthető, de a nagy vízfelületek mérséklő hatása sem hanyagolható el.

Árvizes években a feltörő belvizek, valamint vadvizek igen nagy károkat okozhatnak. Ezért **legyen a kiválasztott terület száraz, árvíz- és belvízmentes**.

Vizsgálni kell, hogy szükséges-e létesíteni a település számára **saját szennyvízelvezető és tisztító berendezést**, vagy lehetséges annak valamely meglévő rendszerhez való csatlakozása.

A város helyének kijelölésénél nagy jelentősége van a **klimatikus**, vagy még inkább a **mikroklimatikus viszonyoknak**, illetve változásoknak. A domborulatok ellentétes oldalain lényegesek a meteorológiai eltérések, de a klimatikus különbségek jelentkeznek néhány száz méter szintkülönbség-változásnál is.

Hazánk nagyobb tájegységei, körzetei (Nagyalföld, Fejér megyei síkság, Kisalföld, a dunántúli dombos-hegyes terület és az északi hegyes vidék) klíma alapján elkülöníthetők ugyan, az eltérések azonban nem olyan markánsak, mint nagy kiterjedésű országok esetében. Ennek ellenére a terület sajátos klimatikus viszonyait célszerű figyelembe venni a helykijelölésnél.

Fontos feltétele a területkiválasztásnak, a **település táji környezetéhez** csatlakozzanak nagyobb területű erdők, - ligetek, zöldfelületek. Kiemelhető ezek városképi hatása, legalább ilyen fontos viszont mikroklima módosító hatásuk. A növényzet csökkenti a hőmérséklet ingadozásait, emeli a levegő nedvességtartalmát. Növényzettel a terület télen melegebb, nyáron hidegebb környezeténél. Előzőek miatt, ha a kiválasztott területen nem lenne meg a szükséges zöldterület nagyság, un. előfásítással meg kell azt teremteni. Az előfásítás feltétele a talajalkalmasság. Korlátozott a lehetőség a szikes, mocsaras, futóhomokos, bizonyos mértékig lösztalajos területen.

A helykiválasztást a termelési adottságok is befolyásolják .

Bányász településeknél a munkahelytől való optimális távolság 10–15 km-ben határozható meg. A terület kijelölésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni a bányakincs és a bányaművelési területek helyét, valamint a bányászás irányát és a művelés ütemét. Szükségtelen a bányász lakosság különválasztása a település más lakosaitól. Közvetlen a bánya mellett csupán készenléti lakótelep tervezésére szabad gondolni.

Országos jelentőségű ipari beruházás elsődleges tényezőként befolyásolja a város helyének kiválasztását. Ilyenkor az ipartelepítési programhoz alkalmazkodik a helykijelölés. Kerülni kell az olyan helykijelölést, amelynek eredményeként az egész település levegője füstös, bűzös lehet az üzem szennyező hatása miatt. Bűzös, füstös robbanásveszélyes üzemek közelében települést ne tervezzünk.

A település környezetében lévő **gyümölcsösöknek, kertgazdaságoknak** a tájképi hatáson túl nagy jelentősége van a lakosság ellátásában. Gyorsan romló élelmiszereket az ország másik részéből szállítani gazdaságtalan, azokat a környék erre alkalmas területein kell megtermelni.

Tekintettel kell lenni a **népességi viszonyokra** is. Legyen a település helye elég központos ahhoz, hogy a vonzásterületét kulturális, ellátási, adott esetben igazgatási szempontból is kiszolgálhassa. Közintézményei tegyék lehetővé a kellően el nem látott területek lakosságának közszolgáltatásokkal való ellátását. Foglalkozási rétegződés-változást mindenképpen eredményez az új település. Gondolni kell a környéken lakó, naponta bejáró dolgozókra is.

A település **közlekedési viszonyai** olyanok legyenek, hogy biztosítsák annak kapcsolatát az ország vasúti, közúti, esetleg vízi és légi hálózatával. Számolni kell azzal, hogy nagyobb település létrehozása esetleg a közlekedés teljes átszervezését is maga után vonhatja. A rendűség változásán és technikai fejlesztésén túl a

növekvő területigényre kell gondolni. Az **új város közúti hálózatának** legyen jó kapcsolata a meglévő kiépített főúthálózattal, a gyorsforgalmú utak, autópályák azonban kerüljék el a város belterületét. *Valamennyi közlekedési és szállító eszközt figyelembe kell venni a tervezésnél, így: a vízi, légi közlekedést, keskeny vágányú vasutakat, drótkötélpályákat, stb.*

Területet kell biztosítani az energiaforrások számára, ha az energiaellátás közvetlen hálózatba kötéssel egyszerűen nem oldható meg.

Az eddig felsoroltakon túl a **területfejlődés számára legalább 50% területtartalékra van szükség** ahhoz, hogy várost fejlődésében természetes, vagy mesterséges akadályok ne korlátozzák. A helykijelölési javaslatban, ezért fel kell tüntetni a bővítésre tervezett területet és a bővítés irányát.

Valamely település elhelyezésére több lehetőség is kínálkozhat Lényegében a kijelölés, bármennyi szempontot veszünk figyelembe, kompromisszumos művelet. Minden szempont egyidőben történő kielégítése lehetetlen. Egyetlen megoldás sem lehet minden szempontból optimális és ideális. Annál bonyolultabb a megoldás, minél nagyobb a település.

Az **alternatívák** összeállításánál fontosak a számszerűen meghatározható költségek, de nem kizárólagosak. Vannak olyan **szempontok, amelyeket nem lehet forintosítani** (egészségvédelmi, politikai, városképi, tájvédelmi, polgári védelmi szempontok) mégis meghatározóak és nem rendelhetők alá a gazdasági követelményeknek. Nem lehet alkalmasnak tekinteni a területet az ún. **tiltó tényezők** (mocsaras-, alábányászott terület, stb.) fennállása esetén. A számszerűsíthető tényezőket tervezésnél viszont mindig ki kell munkálni. Még akkor is, ha azokat maradéktalanul nem vehetjük figyelembe a végleges döntés meghozatalánál.

Meglévő településeink bővítése, a bővítés irányának meghatározása, a szükséges terület kiválasztása ugyancsak az előbbieken tárgyaltak együttes érvényesítésével történik. Külön gondot jelent a meglévő településhez való csatlakozás, a városszerkezettel történő harmónia megteremtése.

Korábbiaknak megfelelően **falusi jellegű települések helykijelölésénél** megpróbáljuk érvényesíteni a felsorolt szempontokat, de itt több engedményt is tehetünk, könnyebb a kompromisszum, mint a városnál.

A településföldrajz a településekben lezajló folyamatok hasonlósága alapján hét falutípust különböztet meg (AKII-AGT 1998/3. szám):

- I. Gyorsan fogyó népességű, alapfokon ellátatlan, kedvezőtlen életkörülményeket nyújtó, egysíkú funkcióval rendelkező kis és aprófalvak;
- II. Hagyományos falusi funkciójú, agrár (járulékosan ipari, vagy tercier (harmadlagos)) foglalkozási szerkezetű, közepes méretű falvak;
- III. Agrár- vegyes foglalkozási szerkezetű, stagnáló - csökkenő népességű, nagy és óriásfalvak, egykori mezővárosok;
- IV. Városias funkciókkal is rendelkező, tercier - ipari foglalkozási szerkezetű községek;
- V. Dinamikusan fejlődő, urbánus művi környezettel, gyors népességnövekedéssel rendelkező ipari községek;
- VI. Az agglomerációk, lakóövezetek községei;
- VII. Speciális szerepkörű falvak, például országos jelentőségű üdülő-települések, vasutas községek.

A tervezéseknél a tervezőknek előzőekhez igazodó megoldásokat kell keresni és találni. Összetett (történeti, agroökológiai, szociológiai, építészeti) vizsgálatok eredményeire támaszkodva kell megfogalmazni a **falú jövőképét**. A falvak arculatát formálni lehet a telekhatárok célirányos felülvizsgálatával és megjelenítésével; a mezőgazdasági úthálózat optimalizálásával és jó belterületi csatlakoztatásával; a terek funkcionális tervezésével, esztétikus kialakításával; és a vízfolyások környezetjavító hatásának kihasználásával. A címszavas felsorolásból látható, hogy többségük kapcsolatban van az agrárgazdasággal.

A vidékfejlesztés, területfejlesztés, regionális fejlesztés alapvető elemeivel, birtokrendezésre ható tényezőivel e tantárgy oktatásával párhuzamosan (3+1 óra/hét kiszabásban) ilyen nevű tantárgy foglalkozik.

Kulturális értékei miatt jó lenne azt gondolni, hogy a **tanya** hosszabb távon is reálisan választható életmód, **komplex vidéki élettér** lesz. Ahhoz azonban, hogy a tanyák köré családi gazdaságok szerveződjenek, infrastrukturális fejlesztéseket kell megvalósítani és jelentős pozitív változásokat kell elérni a **mezőgazdasági termelés jövedelmezősége és a közbiztonság** területén is.

Sürgős kihasználtság javulást, állagstabilizálást kell elérni - a nagyüzemektől itt maradt - **állattartó telepek, tároló létesítmények, takarmánykeverők, terményfeldolgozók, gépjavító bázisok és hozzákapcsolódó létesítmények** termelésbe állításánál. (Ilyenek az ország minden táján megtalálhatók.)

A **birtokrendezés keretében** fontos a tanyákhoz tartozó termőföldek, földutak, vizes létesítmények, biotóphálózati elemek rendezése.

A **tanyai fejlesztési célok** széles körét lehet az előzőeken túl is megfogalmazni. 1997-ben két minisztérium (KTM, FM) támogatásával „A tanyák értékei” c. pályázat jelent meg az „Alföldi tanyás térségek helyzetének javítását szolgáló társadalmi együttműködés elősegítése” c. program keretén belül. A tanyai lakosok maguk mutatták be gazdaságaikat, eredményeiket, a tanyavilág értékeit, előnyeit, vonzerejét. Tanyai épületegyüttes; Tanyai gazdaság; Tanyás település, kistérség címen lehetett pályázni. (Az alföldi megyékből 51 pályázat érkezett. 3 millió forint kiosztásával 27 pályaművet díjaztak.) Összefoglalásként a bírálók azt állapították meg, hogy a pályázatok sikeresek, célt szolgálóak voltak. A tanyán élőkben van tetterekészség, együttműködési készség, áldozatvállalási hajlandóság progresszióra, környezetük körülményeinek javítására (Onodi G., 1999).

4. 12.4 Magyar tanyavilág, tanyás térségek mint nemzeti örökség része

A tanyák múltját, jelenét és jövőjét a 2009. évi lajomszizei II. Országos Vidéki Fórumon elhangzott előadások alapján foglaljuk össze.

A bevezető előadást az egyik legnagyobb „tanyakutató” Csatári Bálint tartotta:

- A régi telepítésű tanyák térbelisége ma is igazolja a természeti környezettel való együttműködés és alkalmazkodó képesség minden részletét (táj, morfológia, talaj, széljárás, víz, vízjárás). Ezek együtt határozták meg az egyes növények, gyümölcsfélék, épületek helyét. Olyan tanyamodell alakult ki, amely a legteljesebb mértékben megfelelt a természettel való együttélésnek és a fenntartható fejlődésnek. Ez a kép 1945 után teljesen megváltozik. A tanya piaci alapú farmtanyává változott, eltérőek voltak a megélhetési feltételek. (Szakirodalmi források szerint 1982-83-ban a „racionális földhasználat érdekében” 5000 romos, táblákba ékelődő, elhagyott tanyát számoltak fel. Dénes L., 1983; Szabó Gy., 1987)
- A tanyák gazdálkodási rendszere folyamatosan változott, a „pusztai szállástól” a „vegyes gazdálkodáson”, a „tanyás kulák gazdákon”, a „mezőgazdaság teljes szocialista átszervezése”, a „szakszövetkezeti üzemi formán” át jutott el máig. A rendszerváltás után megszűnt a tevékenységet integráló nagyüzem, kevés az életerős, tanyasi gazdaság, az egyéni gazdálkodás feltételei nehezen teremthetők meg, a piacszabályozási tényezők a jövedelmezőséget szinte lehetetlenné teszik.
- A tanya, mint települési rendszer klasszikus formájában a harmadik évezred elejére csaknem megszűnt, teljesen átalakult. Az 1960-1970-es években a tanyák elnéptelenedése felgyorsult, lakói tanyaközségekbe, anyavárosokba költöztek. A megélhetési kényszer miatt sokan háztáji gazdaságként működtették tanyájukat.
- Az építési tilalom 1986-os feloldása után új tanyák épültek, megkezdődött a városokból való kiköltözés ún. tanyaközségekbe. A modernizáció átfőrtálmálta a települési rendszert, de tervezési és építési szabályozatlanság miatt sok helyen elveszett a tájjelleg, a korábbi hagyományos érték.
- A mai tanyai társadalom nagy része idős, perifériára szoruló ember. Tőkájük alig van, eszközellátottságuk szerény és korszerűtlen, termelési-piaci integráció szinte nincsen. A fiatalok egyre kevesebben vállalják a tanyasi gazdálkodási hagyományok folytatását. A tanyafejlesztő-, uniós vidékfejlesztő programokhoz kapcsolódás nélkül „a jövő” megkérdőjelezhető.

Haraszthy László, KVM szakállamtitkár szerint a jövő reális meghatározásához államigazgatási és helyi összefogásra lenne szükség. Három tényező együttesen segíthetne: Komplex állami megközelítés; Ésszerű forrás felhasználás; A helyiek összefogása. A megelőző években egyik sem volt jelen az Alföld hátrányos helyzetén segítő programalkotásnál.

Jakab István, a MAGOSZ elnöke, országgyűlési képviselő, számos más szervezet hivatalos tagja infrastruktúra törvény megalkotását szorgalmazta: Nemzeti konszenzussal egy nemzeti programot kellene végrehajtani az élhető vidék megteremtése érdekében. Dán mintára hivatkozva úttal, villannyal rendelkező gazdaságok kellene ahhoz, hogy a tanyák visszanyerjék korábbi funkciójukat. A versenyképesség érdekében a szétszórta kis parcellákat egyesíteni kell, javítani szükséges a gazdálkodás hatékonyságát, jövedelemszerző képességét.

Glatz Ferenc, akadémikus, a vidékpolitika jeles képviselője úgy gondolta, hogy az új Alföld-program, az új tanyaprogram három alapelv harmóniájára kell, hogy épüljön:

- A természet teherbíró képességének felmérésére.
- A gazdálkodási ésszerűség szempontja.
- Az emberi elszántság, akarat ismerete.

Ahhoz, hogy az alapelvek teljesülni tudjanak, hatástanulmányokat kell készíteni valamennyi témakörből. Vállalni kell az elmúlt 150 év településtörténelmét, jószándékkal segíteni kell a politikai akarat pozitív elemeinek érvényesülését.

Az akadémikus értékelte a korszakos programokat, a tudomány, a helyi városi-megyei önkormányzatok összefogásának eredményét, amelyből hiányzik az országos politikai akarat. Az új ipari-technikai forradalom-, a természeti környezet és az ember együttélésének, harmóniájának oldalát sarokpontként kezelve indokolta az új tanyai programot, a Csatári Bálint vezette Alföldi Intézet tudományos bázisának munkáját. Ajánlásokat fogalmazott meg a 2013-2020 közötti európai fejlesztési tervekkel, az Alföld térségi tervekkel kapcsolatban.

Molnár Zsolt, biológus (MTA Ökológiai és Botanikai Kutató Intézet) az ökológiai konfliktusokat sorolta: zömmel ember okozta talajvíz-süllyedés; a természetes élőhelyek csökkenése és a tájidegen özönnövények terjedése (1985 és 2000 között a Duna-Tisza-közén 40074 ha pusztult el a felszántás, a helytelen gazdálkodás következtében). Megoldásként javasolta, hogy az ember miatti sivatagosodást meg kell állítani, a gyepet különféle programokkal, biogazdálkodással védeni kell, társadalmi összefogással, tudásbővítéssel kell válaszolni a globalizáló világ kihívásaira.

Váradai József, a VKKI főigazgatója adatokkal, tényekkel érvelt: az egységes Homokhátság egyedi táj 870000 ha területtel, ahol 50000 tanya található (171 önkormányzat, 3 régió, 4 megye, 17 kistérség található itt). Duna-Tisza-csatornával szembeni elvárásokat fogalmazott meg a 80%-os időjárási függőség csökkentésére. A térség társadalmi-gazdasági leszakadásának további növekedésére kormányprogrammal lehetne válaszolni: ivó és egyéb vízzel való ellátás, szennyvízelhelyezés, energia ellátás, úthálózat kialakítása, orvosi ellátás, a közbiztonság és az internet-hozzáférés, vízkészletekkel való gazdálkodás, termálfürdő fejlesztés, gyógyturizmus megteremtése.

Több előadás sürgette a kormányprogramot. Előadás hangzott el a tanyatípusokról, a népesség megtartásáról, részletes tanyafelmérési adatokat lehetett megismerni Czene Zsolt, a VÁTI vezető vidéktervezőjének előadásából.

A Homokhátság 104 településéről készült tanyafelmérés. A vizsgálat célkitűzései: a tanyák teljes körű informatív felmérése; térinformatikai adatbázis összeállítása (felmért adatok, villamosenergia-hálózat és úthálózat digitálisan átadott állományai); rendezési tervek, szabályozási kör-nyezet vizsgálata, komplex fejlesztési program kidolgozásának megalapozása.

A földhivatali nyilvántartás és a 2000-ben készült légi fotók alapján 53 709 nyilvántartott tanya-tanyahely létezik, Ennek 76%-áról (40 700 tanya) készítette a VÁTI és az RKK Alföldi Tudományos Intézete 2005-ben egy tanyafelmérést. A további adatok e felmérésből származnak. A felmérésben részt vevő tanyák közül 35 757 létező tanya, közülük működő tanya 27 233, lakatlan 8524. A működő tanyákból gazdasági funkciójú 9607, lakó-funkciójú 17 626. A felmérésből látszik, hogy a tanyák 12%-a (4943 db) a 2000-es légi felvételezéshez képest mára megszűnt. Igaz, kevés új is épült. A létező tanyák-ból 23% lakatlan (8524 db). Idősek által lakott tanyák te-szik ki a működő tanyák egynegyedét (6730 tanya). A működő tanyák 65%-a már elsődlegesen lakóhely, ahol legfőljebb önálló gazdálkodás folyik, de mezőgazdasági árutermelés már nem. Egytizedük nyaralótanya, állandó lakó nélkül. Egynegyedükben idősek, megélhetési gondokkal küzdők élnek - szociális hátrányban. A hagyományos gazdálkodó tanyák aránya csökken. Jelenleg az elsődlegesen lakófunkciójú tanyák aránya közel kétszerese a gazdasági tanyáknak.

A tömörített, vázlatos ismertetést egy kormány-előterjesztéssel zárjuk.

A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 2009 októberében jelentést készített a kormány részére a tanyák és tanyás térségek megőrzéséről, fejlesztéséről szóló 9/2009. (V. 27.) OGY határozathoz kapcsolódóan. Az előterjesztésben megfogalmazódik: „2009. november 30-ig el kell készíteni egy, a különböző szakpolitikák-kat integráló átfogó cselekvési tervet a tanyák és tanyás térségek megőrzésére és fejlesztésére, különös tekintettel a legfontosabb feladatokra és fejlesztési irányokra, az azok megvalósításához szükséges intézkedésekre és támogatási lehetőségekre, továbbá azok összehangolására.”

Szakdolgozatok készítői 2004-2005-ben (Drabant Edit, Csicsety Ella, Mártha Krisztián) is igazolták azt a tételt, a tanyavilág élt és élni akar számos ok miatt (klímaváltozás-szárazság, természetvédelem, biotermelés, turizmus, lokális piacok). Érdemes tanyás térségeket megújítani, a magyarországi tanyavilág egyedülállóságát megőrizni.

5. 12.5 A területfejlesztés és területrendezés célja, feladata

Célja:

- Az ország valamennyi térségében a szociális piacgazdaság kiépítésének elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása;
- A főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti - az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló - jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;
- Az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;
- A nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.

Feladata:

- A térségi és helyi közösségek területfejlesztési és területrendezési kezdeményezéseinek elősegítése, összehangolása az országos célkitűzésekkel;
- Fejlesztési koncepciók, programok és tervek kidolgozása, meghatározása és megvalósítása, a társadalom, a gazdaság és a környezet dinamikus egyensúlyának fenntartása, illetve javítása érdekében;
- A nemzetközi együttműködés keretében az Európai Unió regionális politikájához illeszkedés elősegítése, valamint a regionális együttműködésben rejlő kölcsönös előnyök hasznosítása és a határmenti (különösen a hátrányos helyzetű határmenti) térségek összehangolt fejlesztésének elősegítése.

A területfejlesztés feladata különösen:

- Az ország különböző adottságú térségeiben a társadalom és a gazdaság megújulását elősegítő, a térségi erőforrásokat hasznosító fejlesztéspolitika kidolgozása, összehangolása és érvényesítése;
- Az elmaradott térségek felzárkóztatásának és fejlődésének elősegítése;
- A gazdaság szerkezeti megújulásának elősegítése az egyes ipari és mezőgazdasági jellegű térségekben, a munkanélküliség mérséklése;
- Az innováció feltételeinek javítása a megfelelő termelési és szellemi háttérrel rendelkező központokban és az innovációk térségi terjedésének elősegítése;
- A kiemelt térségek sajátos fejlődésének elősegítése;
- A befektetők számára vonzó vállalkozói környezet kialakítása.

Az állam területfejlesztési feladata különösen:

- Az elmaradott térségek felzárkóztatása;

- A közszolgáltatásokban meglévő területi különbségek mérséklése;
- Az európai integrációs, innovációs területfejlesztési feladatok támogatása, a térségi területfelhasználási célok megvalósításának elősegítése.

A területrendezés feladata különösen:

- A környezeti adottságok feltárása és értékelése;
- A környezet terhelését, terhelhetőségét és a fejlesztési célokat figyelembe vevő területfelhasználásnak, az infrastrukturális hálózatok területi szerkezetének, illetve elhelyezésének - az ágazati koncepciókkal összhangban történő - megállapítása;
- Az országos és térségi, továbbá a területrendezéssel kapcsolatos településrendezési célok összehangolása.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény és az azt módosító 2004. évi LXXV. törvényben előírják, hogy a feladatokat az állami szervek, az önkormányzatok, a természetes személyek és szervezetek, a gazdálkodást végző szervezetek és az érdekvédelmi szervezetek, valamint más intézmények összhangoltan, egymással együttműködve látják el.

A törvény meghatározza a közreműködők (Országgyűlés, Kormány, Országos Területfejlesztési Tanács, miniszterek) ellátó területi szervek (Területfejlesztési és önkormányzati társulás, Megyei önkormányzat, Megyei Területfejlesztési Tanács, Regionális Fejlesztési Tanács) feladatait, intézkedik a pénzügyi eszközökről, a területi információs rendszer kialakításáról és a társadalmi részvételről.

6. 12.6 Ágazati feladatok és területrendezés

Az **Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK)** a magyar mezőgazdaságot nem csak termelési ágazatnak tekintette, hanem olyanak, amely a teljes vidéki térségben levő emberi és természeti erőforrások közös fejlesztéséért és hasznosításáért is felel. Erre az alappillére építve készült el az **Országos Területrendezési Terv (OTT)**.

Az Országos Területrendezési Tervről szóló, 2003. évi XXVI., 2008-ban módosított Törvény deklarált **célja**, hogy meghatározza az ország egyes térségei területfelhasználásának feltételeit a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt térbeli rendjét, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, tagi, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek megőrzésére, illetve erőforrások védelmére.

A törvény VII. fejezetre és 31. §-ra tagolódik:

I. **Általános rendelkezések** (A törvény célja; Fogalommeghatározások);

II. **Az országos területrendezési terv;**

III. **Az ország szerkezeti tervére vonatkozó szabályok** (Térségi területfelhasználási kategóriák; A térségi területfelhasználási kategóriákra vonatkozó szabályok; A területfelhasználásra vonatkozó általános szabályok; Az országos műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények elhelyezésére vonatkozó szabályok);

IV. **Térségi övezeti szabályok** (Térségi övezetek);

V. **Az országos övezetekre vonatkozó szabályok** (Országos ökológiai hálózat övezete; Komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete; Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete; Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete);

VI. **A kiemelt térségi és megyei övezetekre vonatkozó szabályok** (Védett természeti terület övezete; Természeti terület övezete; Ökológiai (zöld) folyosó övezete; Térségi tájrehabilitációt igénylő terület övezete; Tájképvédelmi terület övezete; Rendszeresen belvíz járta terület övezete; Hullámtér és nyílt ártér övezete; Csúszásveszélyes terület övezete; Vízerózióknak kitett terület övezete; Szélerózióknak kitett terület övezete);

VII. **Hatályba léptető és egyes rendelkezések.**

A törvény szerint az OTT felülvizsgálata legalább 5 évente történik.

A csatlakozás után nagymennyiségű joganyagot kellett átvenni az EU-tól, amely döntően meghatározta a mezőgazdasági termelés és a települések kapcsolatát. A falu nem tud megélni mezőgazdasági termelés nélkül, de nem biztos, hogy mint alaptevékenység meghatározó lesz a falvak életében.

Az Országos Építésügyi Szabályzatot (OÉSZ) az **Országos Településrendezési és Építési Követelményekről** (OTÉK) szóló 253/1997. (XII. 20.) kormányrendelet hatályon kívül helyezte. Az új rendelet 1998. 01. 01. napján lépett hatályba, rendelkezéseit a hatálybalépést követően indított ügyekben kellett alkalmazni. A rendelkezéseket 2008-ban több helyen módosították. Hatályosság: 2008.09.12-től (csak a tartalom, a szerkezet nem változott).

Tartalomjegyzéke:

I. Fejezet: Általános rendelkezések; Településrendezési eszközök;

II. Fejezet: Településrendezési követelmények; Településszerkezet, területfelhasználás; A területfelhasználási egységek tagozódása; Beépítésre szánt területek; Beépítésre nem szánt területek;

III. Fejezet: Építmények elhelyezése; Építmények közműellátása;

IV. Fejezet: Építmények létesítési előírásai; Általános előírások; Épületszerkezetek; Beépített vezetékhalozatok, berendezések; Helyiségek általános előírásai; Egyes helyiségek, terek; Építmények, önálló rendeltetési egységek általános előírásai; Egyes építmények, önálló rendeltetési egységek; Meglévő építmények;

V. Fejezet: Vegyes és záró rendelkezések; Az egyes előírásoktól való eltérés feltételei.

Az OTT kiűzött céljával összhangban több mindent részletesen és jól határoz meg:

Térségi területhasználat módját és övezeteit, a területi adottságok hosszútávú hasznosítását és védelmét, az ökológiai elvek érvényesítését; az országos, regionális, megyei, települési rendezési tervek egymásra épülésének részleteit; orientálja a regionális-, a megyei-, sokszor a települési rendezési terveket; összehangolja a kormányzati szervek munkáját; megadja az ország hosszútávú térszerkezetét. Mindezt úgy teszi, hogy összhangban van az Európai Megállapodás tárgykörébe tartozó szabályozással.

Reményeink szerint biztosítottak a soron következő birtokrendezés feltételei, tekintetbe vehetők az új üzemi struktúra igényei; az uniós támogatások továbbra is segíteni tudják a környezetbarát termelést, az extenzív irányú földhasználatot, megvalósulhat a modern fél évszázadra tervezett erdőstratégia.

A téma szempontjából jelentősnek minősíthető Fejér megye területrendezési terve (javaslattevő fázis), a benne foglalt koncepciók, programok. 2008 szeptemberében a dokumentáció egyik bemutató fóruma intézményünkben volt. Helyhez, modulhoz és alkalomhoz illően a térségi területfelhasználási kategóriákból kettőt szerkesztünk a fejezetbe.

6.1. 12.6.1 Erdőgazdálkodási térségre vonatkozó ajánlás

Alapvető elvárás, hogy a meglévő erdőterületeket ne vonják belterületbe, illetve azokat ne minősítsék beépítésre szánt területté. Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek kiválasztásánál a termőhelyi adottságokat, a talajok termőképességét, a mezőgazdasági művelésre való alkalmasságot, valamint a környezetvédelmi és természetvédelmi igényeket javasolt figyelembe venni.

- a. Meglévő természetes-, természet-közeli állapotú erdők fenntartásával, erdőtelepítésre alkalmas új területek kijelölésével, erdők telepítésével javasolt elérni, hogy Fejér megye átlagos erdőszültsége a jelenlegi 12,4%-ról az OTrT szabályaival összhangban átlagosan 15 %-ra növekedjen. Az erdőtelepítések egyaránt szolgálják a racionális földhasználat kialakítását, valamint a kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek védelmét.
- b. Meglévő erdők fenntartásánál, új erdők telepítésénél fokozott szerepet kell kapni a gazdasági rendeltetésen - fatermesztésen - kívül a védelmi, egészségügyi, szociális és turisztikai rendeltetésnek.
- i. Védelmi rendeltetésű erdőket egyrészt az ökológiai hálózat rendszerszerű fejlesztése érdekében természetvédelmi, másrészt árvízvédelmi, talajvédelmi, levegőtisztaság- védelmi és településvédelmi céllal indokolt telepíteni.

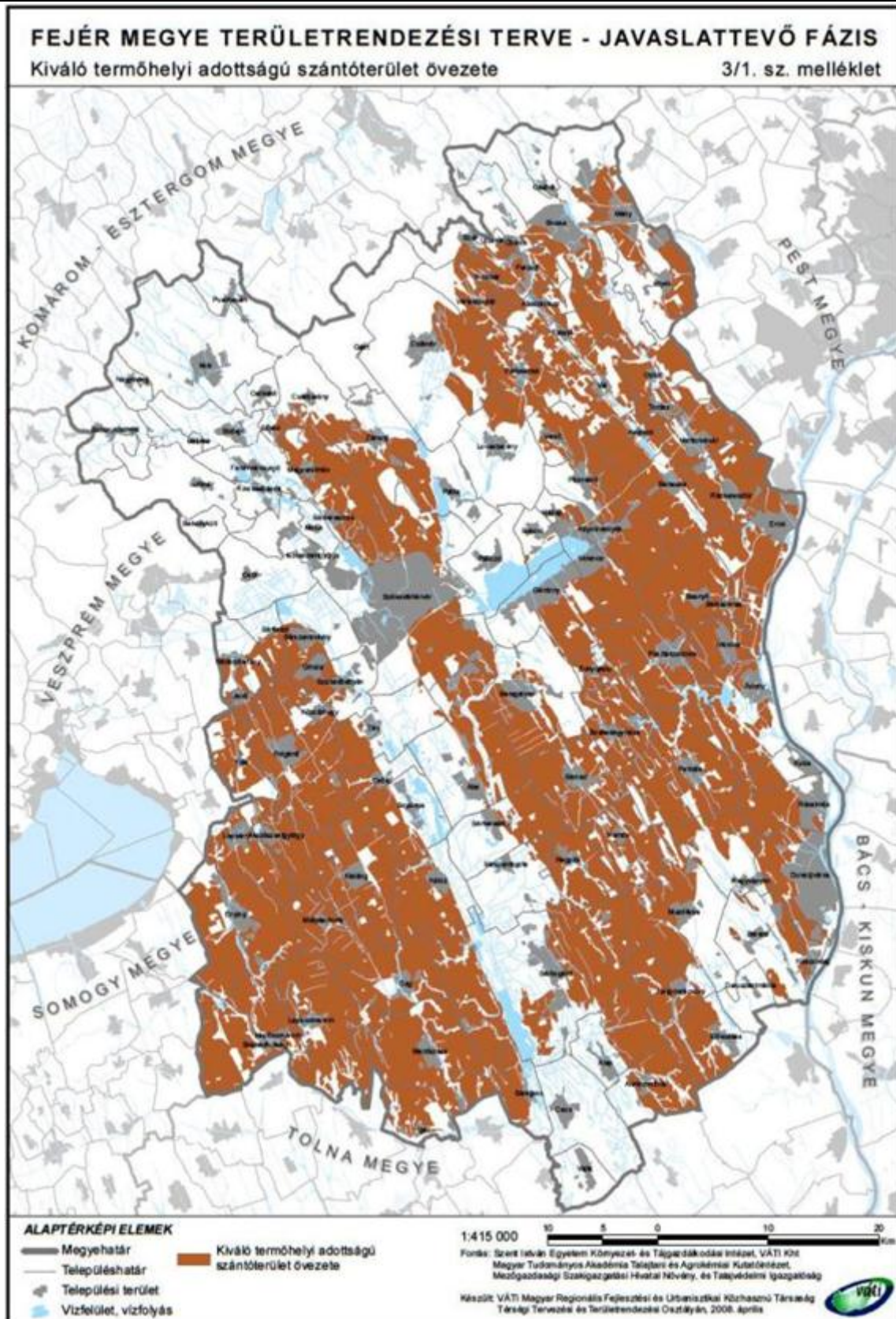
- a. Az egészségügyi-szociális és turisztikai erdők telepítésére a település-együttesek, nagyobb települések, és üdülőterületek környezetében kell törekedni. Előnyben javasolt részesíteni a pollenben szegényebb és kevésbé allergizáló fajtákat.
- b. Az egykori zártkertek területét, amennyiben azok termelési, vagy üdülési hasznosítása már felhagyásra került - alkalmasság esetén – javasolt településvédelmi célú erdőtelepítés útján hasznosítani.
- c. A nem őshonos fajokból álló hullámtéri erdőket - amennyiben az árvíz-védelmi célokkal nem ellenkezik - állományszerkezet-átalakítás révén természet-közeli állapotú erdőkké célszerű alakítani.
- d. A megye védett tájainak erdőterületein az elsődleges természetvédelmi rendeltetés mellett meghatározó az egyéb védelmi és közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai) funkció is, ezért ezeken a területeken indokolt összehangolni a vízgazdálkodás, a táj- és természetvédelem, az ökoturizmus, valamint az erdőgazdálkodás szempontjait.
- e. Az erdőtelepítésből kizárandó a természetvédelmi oltalom alatt álló gyepterület, védelemre tervezett gyepterület, természeti területnek minősülő gyep. A védett és a NATURA 2000 hálózatba tartozó területeken erdőtelepítést az illetékes nemzeti park igazgatóság hozzájárulása alapján lehet végezni.
- f. Gazdasági erdők telepítésénél a gazdasági szempontok az irányadók, a természeti adottságokat károsító hatások kizárása mellett.
- g. Erdőtelepítéseknél - ahol a termőhelyi viszonyok lehetővé teszik - őshonos fajok alkalmazásával előnyben kell részesíteni a természet-közeli erdőtársulások létrehozását.
- h. Az erdők telepítésénél megyei szinten kiemelten kezelendők a hegy és dombvidéki tájak, valamint a víz- és szélerózió által veszélyeztetett övezetek által érintett területek.

6.2. 12.6.2 Mezőgazdasági térségre vonatkozó ajánlás

- a. Termőföldek művelésből való kivonása elsősorban a gyengébb minőségű földeken és csak legszükségesebb mértékben valósulhat meg.
- b. A kiváló termőhelyi adottságokkal rendelkező termőföldek (szántó, szőlő, gyümölcsös ágban) művelési ágának megváltoztatását kerülni javasolt.
- i. A gyenge adottságú és/vagy környezetileg érzékeny mezőgazdasági területeken, a termőhelyi és a környezeti jellemzők alapján művelési ág (gyepesítés, erdősítés) vagy intenzitási fok (szántóföldi extenzifikáció) megváltoztatása javasolt.
- a. A megyében a meglévő homoki és sziki gyepek, valamint a lapterületek megőrzése, valamint a természetvédelmi célokat is integráló hasznosítása kiemelten fontos feladat.
- b. Az árvíz és belvíz által veszélyeztetett mezőgazdasági területeken figyelembe kell venni az árvizek akadálymentes levezetésének feltételeit, illetve a természet kultúrák belvízérzékenységét. Ennek megfelelően kell a művelési ágat, valamint a művelési módot megválasztani, illetve megváltoztatni.

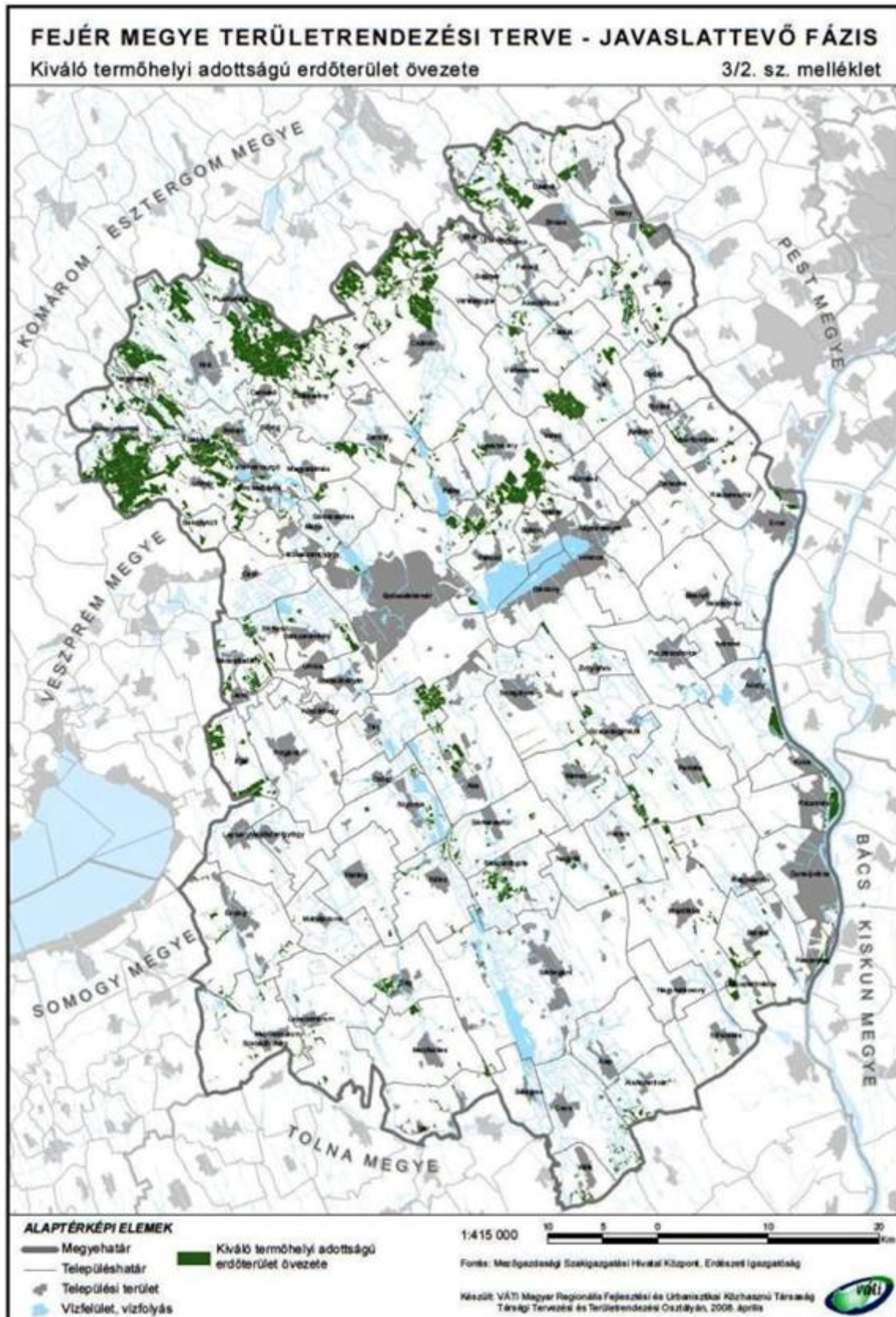
A leírtakat igyekeztünk szakdolgozatok készíttetésével is igazolni (Hajmási K, 2008; Török G, 2009).

12-1. ábra: Fejér Megye Rendezési terve – Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete

12-2. ábra: Fejér Megye Rendezési terve –Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete

7. 12.7 A települések zöldfelületei, nyilvántartásuk rendszere

Összefoglaló néven a szakirodalom a tartósan fás növényzettel borított területeket nevezi **zöldfelületeknek**. A települések, objektumok zöldfelületei összekapcsolódva képezik a **zöldövezetet**. Az arborétumok, parkok, kertek, ligetek bárhol helyezkednek is el, a települések meghatározó, fontos részei. Köztudott, hogy a zöldfelület aktív hatások kifejtésére csak akkor képes, ha megfelelő helyen és állapotban tartva áll a lakosság rendelkezésére.

A zöldterületek (felületek) nélkül a ma embere nemigen tud városképet, településarculatot elképzelni. A fejezetben nem foglalkozunk a településtervezéssel, a kertészeti tervezéssel, maradunk szakterületünk szintjén, azokat a zöldterület működéséhez, fenntartásán segítő tevékenységeket mutatjuk meg, írjuk le vázlatosan, amelyeket intézményünk az eltelt bő három évtizedben végzett. Fogalmakat csak a tárgyalás szükségességének határáig írunk le. Megnevezzük azokat az arborétumokat, védett parkokat, kastélykerteket, amelyeket felmértünk, azokról igény szerinti méretarányban állapotképet, növénylistát, különféle nyilvántartásokat készítettünk. Részletesebben írunk Székesfehérvár város zöldfelületi térképezéséről, nyilvántartásának induló és mai állapotáról, a jelenünkben is folyó munkáról.

7.1. 12.7.1 Zöldterület csoportok, méretek, méretezés

A szakirodalom különféle csoportokat alakított ki és sorol fel. Mi Perényi I. (1972) csoportosítását fogadtuk el és adjuk meg az alábbiakban:

- A **korlátlan közhasználatú** zöldterületek közé tartoznak: városi erdők (erdőparkok), közparkok-közkertek, fásított terek (szkverek), sétányok, fásított utak (fasorok).
- A **korlátozott közhasználatú** zöldterületek közé tartoznak: lakóházak körüli növényzet, sportterületek, kiállítási területek, botanikus kertek, állatkertek.
- A **közhasználat elől elzárt** zöldterületek közé tartoznak: középületek kertjei (pl. óvodák, iskolák, kórházak, szanatóriumok, üdülők kertjei, parkjai), családi lakóházak kertjei, körülkerített védőterületek (pl. víznyerő helyek körül), városi kertészet, kertgazdasági területek.

A város zöldterületi rendszerének kialakítása szempontjából a legnagyobb jelentőségű a korlátlan közhasználatú zöldterület. Természetes, hogy a korlátozott közhasználatú és a közhasználat elől elzárt zöldterületeknek is nagy szerepük van abban, hogy a városban és körülötte egészséges környezet alakuljon ki. A város tényleges, teljes értékű zöldterület-ellátottságának mértékét a korlátlan közhasználatú zöldterület nagysága, jellege és elhelyezkedése adja meg.

A zöldterület-szükségletet a városnagyság függvényében általában egy lakosra számítva szokták megadni. Mi helyesebbnek véljük a városrészekre vonatkozó adatokat:

12-1. táblázat - A zöldterületek fajtái városrészekre és várostípusokra vonatkoztatva

Zöldterület fajtái	Kisváros	Középváros	Nagyváros
Városi parkok és kertek	10-12 m ²	8-10 m ²	6-8 m ²
Lakókörzeti kertek	2-3 m ²	2-3 m ²	2-3 m ²
Sétányok, fásított terek és utcák fásítása	2-3 m ²	2-3 m ²	1-2 m ²

A városi-, települési zöldterületek terveit jó társtervezői együttműködésben szakspecialistákból álló munkacsoportok (várostervező építész, kerttervező, erdőtervező, terepalakító mérnök, szobrász, útépítő, közműépítő, számos más mérnök...) készítik. A megjelenítésért, a fő vonások meghatározásáért mindig az építész felel.

A település zöldterületi egységeit és rendszerét szerény órákivonatban, a modul anyagával párhuzamosan a Településtan c. tantárgy tanítja. Ott tárgyalják a községek zöldövezeti rendszerét, kialakításuk eljárásait, jelentőségüket, a zöldterület szükséglet indoklását és a szabályozási támogatottságot (Botta P. és tsai, 1979).

A települési környezetrendezés – zöldfelület-rendezés témakörét nagy alaposággal, sokrétűen szakkönyvében Konkolyiné Gyúró Éva (2003) írja le „A zöldfelület-rendezés alapjai” (VIII.), a „Zöldfelület-rendezési feladatok a településeken” (IX.), „Az üdülés és a rekreáció zöldfelületei a településeken és környékükön” (X.) c. fejezeteiben.

7.2. 12.7.2 Arborétumok, védett parkok, kastély-kertek felmérése és térképezése

A továbbélés, a fennmaradás érdekében a magyar természetvédelem az 1970-es évek közepére mintegy 850 ha (120db) megyei és 653 ha (25 db) országos jelentőségű parkot, kertet nyilvánított védetté. Hazánkban a szakemberek akkor az értékes parkok és kertek területét 4-5000 hektáryinak becsülték. Alapos feltárásuk, faj- és értéknylvántartásuk ebben az időszakban kezdődött el.

1980-ra az országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal (OKTH) kidolgozta az országos jelentőségű védett kertek, parkok, arborétumok, botanikus kertek és fasorok hosszú távú (1980-2000) fejlesztési tervét. A parkok értéke kultúrtörténeti-, esztétikai-, népjóléti-, természet- és környezetvédelmi-, gazdasági szempontból egyaránt nagy. (A dendrológiai, eszmei értékét a címben felsoroltaknak 4 milliárd forintnál is többre becsülték.)

Az operatív feladatokat is koordináló OKTH akkor úgy foglalt állást, hogy a legtöbb park-, kert-, arborétum helyreállítása utolsó lehetőségének határára érkezett. A pusztulóban lévőket azonban 1980-2000 között még helyre lehet állítani, megteremthető-e területek öfenntartó és gazdálkodási képessége.

Az Erdészeti és Faipari Egyetem Földmérési és Földrendező Főiskolai Kara (EFE FFFK) Nagy Lajos erdőmérnök vezette Geodéziai Tanszéke (GT) a pontos és szakszerű nyilvántartás és rekonstrukciós tervezés alapját képező nagyméretarányú tematikus térképek elkészítésével, átadásával segítette a természetvédelem törekvéseinek megvalósulását.

A modulkészítő (erdőmérnök) témavezető irányításával, több oktató (Ágfalvi Mihály, Szepes András, Csepregi Szabolcs, Dévai Péter, Mizseiné Nyíri Judit) és hallgató (Fonyódi Valéria, Schrödling Katalin, Szűcs Mária, Gálovics Éva, Nagy János, Susztrik Jenő, Pásti István, Vönöczky Hajnalka, Németh Leontína, Dániel Tímea, Németh Szilvia, Kádas Zsuzsa, Vermes Gergely) közreműködésével, megbízásban (tiszteletdíjas szakdolgozatok), társadalmi munka keretében az alábbi országos és helyi jelentőségű természetvédelmi területekről igény szerinti méretarányú térképeket készítettünk:

1. Zirci arborétum (Apátsági épület parkja)(1978; M=1:500): 21 ha
2. Alcsútdobozai arborétum (1979, M=1:500, 1:250): 40 ha
3. Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium parkja (Csurgó)(1980, M=1:500): 11 ha
4. Sárvári arborétum (Nádasdy várkastély kertje)(1982, M=1:500): 9 ha
5. Balatoni Úttörőváros közlekedési park (Zánka)(1981, M=1:500): 7 ha
6. Szelestei Festetich-Baich-kastély kertje (1981, M=1:500): 13 ha
7. Tornanádaska Hadik-kastély parkja (1980, M=1:500): 7 ha
8. Pákozdi arborétum (1987, M=1:2000): 100 ha
9. Salgó-nyereg Salgóbánya (tervezési térkép)(1977, M=1:1000): 9 ha
10. Nádasdladányi Nádasdy kastélypark (1999, M=1:1000)

A 4, 6, 8, 10 sorszám alatt megnevezett térképeket időközben (1998, 2003, 2000, 2002) felújítottuk, a bennük lévő adatokat aktualizáltuk.

A felmérés és térképezés technológiájáról, a fontosabbnak vélt részletekről a munkához tartozó műszaki leírások (közel 100 oldalnyi) alapján adunk tájékoztatást:

- A megbízó megrendelőjében a térkép méretarányát mindig meghatározta és azt is, hogy mit mérjünk és mit tüntessünk fel az állapotot rögzítő térképen.

Az alcsútdobozi arborétumnál (2) a rekonstrukció szempontjából fontos, az újraformálás, alakítás gerincét képező növényeket a Kertészeti Egyetem Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék oktatói és kutatói válogatták ki és jelölték meg a helyszínen. Az 1305 fát, bokor alakú fát, cserjét, lágyszárúakat számozott fajtalista alapján megtalálni jelentette a felmérés legidőigényesebb műveletét. Ugyanezt a szisztémát követtük a zánkai úttörőváros (5) munkálatainál is. A felsorolt többi objektumnál ezt a feladatot a témavezető és oktatótársai végezték el a felméréssel egyidőben a megbízó képviselőjével, műszaki ellenőrével, Mesterházi Tihamérral történt előzetes iránymutatás alapján. Zircen a helyszíni munkákat Moor Gyula természetvédelmi felügyelő is segítette.

- A felmérés és térképezés módszerét a kialakult gyakorlat szerint végeztük, minden időben betartva az aktuális útmutatókat, szabályzatok előírásait. A mérés helyszíni munkáinak megkezdését gondos előkészítés, adatgyűjtés, helyszínelés, a felmérés megtervezése előzte meg.

A felmérések alaphálózatait megfelelő mennyiségű és pontosságú vascsővel állandósított sokszögpont jelentette. (Kisalappontok létesítésére csak néhány esetben került sor.) A sokszögpontok magasságát szintezéssel, oda-vissza méréssel mm élességgel határoztuk meg. A mérést fizikai távmérővel, a számítást kezdetben Texas típusú, később nagyobb teljesítményű számológépekkel végeztük. Részletméréshez sokszor használtunk Dahlta típusú diagram-tahimétert, többségében poláris eljárással dolgoztunk. (Az ortogonális mérések száma elenyészően kevés volt.)

- Koordinatográfokkal szerkesztettük a térképeket a megrendelés szerinti méretarányban. A megbízó által rendelkezésre bocsátott jelkulcsrendszerrel ábrázoltuk a bemért növényeket, különféle létesítményeket.
- Belső ellenőrzésünk főként a síkrajzi vonalakra, a növények helyzeti megbízhatóságára, a magassági tartalom hibahatáron belüli elfogadhatóságára vonatkoztak. Szükség szerint újra mértünk, a hibákat korrigáltuk, a kijavítást elvégeztük. A szerződésben vállalt munkarészeket megfelelő példányszámban a megbízó képviselőjének átadtuk.

A kidolgozott és eredményesen alkalmazott technológiát a megbízó képviselője alkalmasnak találta valamennyi hasonló feladat megoldására.

Célszerűségi okokból helyi rendszerben csak a 3. ponthoz sorolt csurgói térképezésnél dolgoztunk.

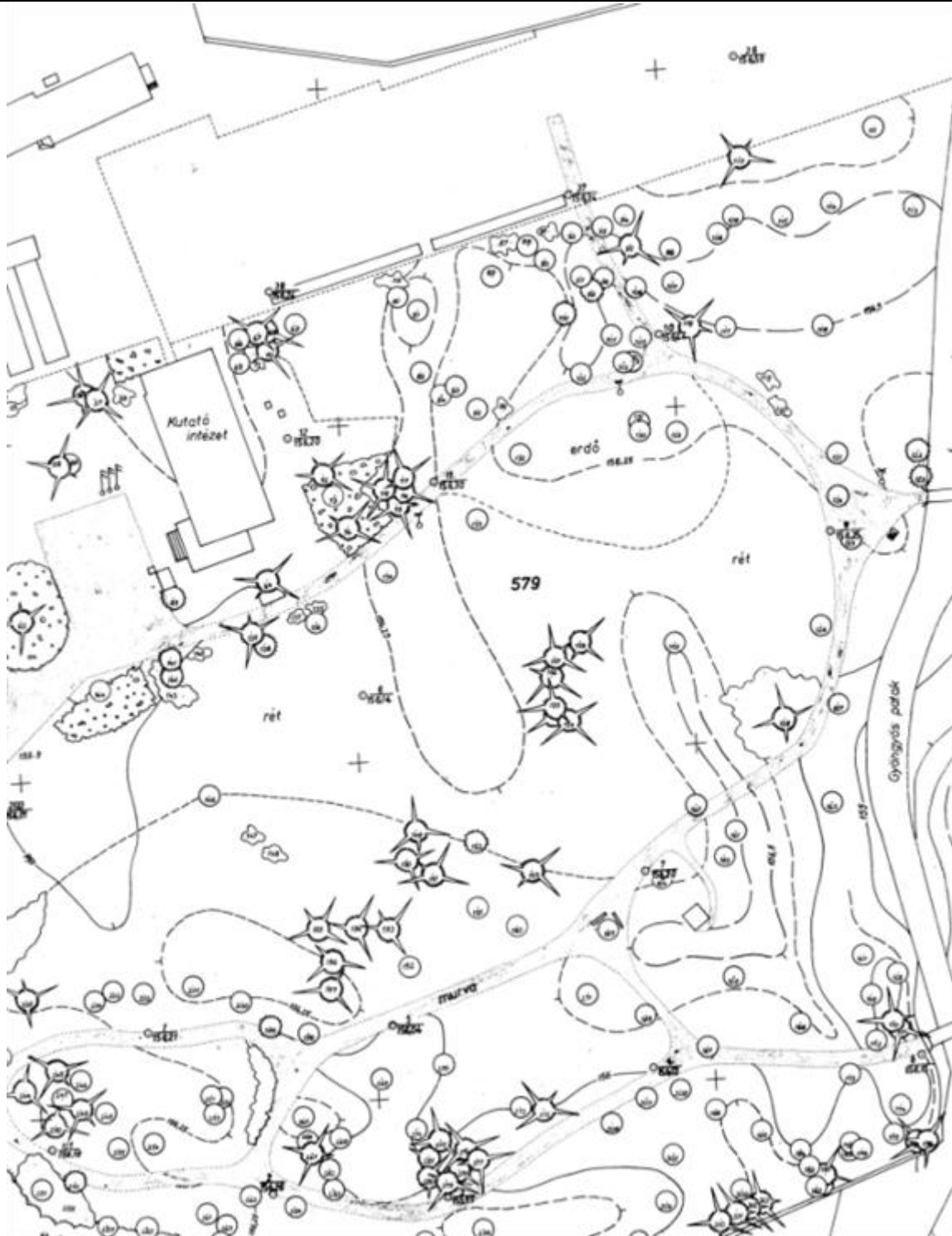
7.3. 12.7.3 Székesfehérvár város zöldfelületi térképei és nyilvántartásuk rendszere

A város kijelölt területeiről 1970-ben a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat (BGTV) készített megrendelésre tematikus térképeket. A témát és a részletességet ugyanúgy, mint később is, a Városgazdálkodási Vállalat szakemberei határozták meg. Változásvezetésről a város nem gondoskodott, amiért az elavulás nagyon gyors volt.

1980 és 1987 közötti években az EFE FFFK hét ütemben, megrendelésre elkészítette Székesfehérvár város teljes zöldfelületének tematikus térképét a Városgazdálkodási Vállalat igényei szerint (140 ha és 80 ha park, jegyzék szerint 110 objektum). A térképi tartalmat és méretarányt, a területkimutatás szerkezetét, a jelkulcsrendszert javaslatunkra Bocsor Gyuláné, a Kertészeti osztály vezetője határozta meg. Belső minősítésünk után a minőséget szintén ő tanúsította. Elfogadás után jelölte ki az újabb ütem feladatait.

JELMAGYARÁZAT

- Nem mért lombos fák
- Lombos fák
- Fenyő félék
- Thuja félék
- Sövény cserje
- Cserje
- Kúszó fenyő
- Virágágyás
- Drótkerítés
- Beton kerítés
- Útszéle szegélykővel
- Művelési ág határ
- Pad
- Sz Szobor
- 599 Helyrajzszám

12-3. ábra: Részletes helyszínrajz – Sárvári arborétum

A munka az Alapozó Tárgyak Tanszék gondozásában készült el, témavezetője a tanszék vezetője, Szabó Gyula volt. (1980-1990-ig vezette a tanszékét. Feladata többek között a diszciplináris, tantárgyfejlesztő kutatások szervezése, a számítástechnika oktatásának átalakítása, a szaktárgyi oktatás igényeinek kiszolgálása, oktatáskorszerűsítési feladatok végrehajtása és a tartalom megújítása, igazodás a szakterületi igényekhez.) Társtanszékek oktatói, mérnökei is közreműködtek: Ágfalvi Mihály, Dévai Péter, Mizseiné Nyíri Judit, Szepes András, Füle György, Füle Györgyné...

A térképek jelentős részét Kovács Miklósné műszaki rajzoló készítette. A terepi munkákat nagy létszámú hallgatóság (bérjegyzék szerint 89 fő) segítette. A hét ütem alatt több szakdolgozatot is kiadtunk. A feladatkiírások jó színvonalon teljesültek.

Az utolsó ütem területkimutatását C64-es személyi számítógéppel készítettük, mivel a cég már rendelkezett ilyen típusú számítógéppel. Az elkészült programcsomag az M=1:200-1:500 térkép alapján összeállított területkimutatást kezelte. Az üzemszerű alkalmazás 1988-ban kezdődött el. A rendszer bevált, eredményesen működött a gépkapacitás határain belül, annak nehézségeivel együtt. Sokat segített a program IBM PC kompatibilis számítógépre történő adaptálása (Lakos L., 1989).

Parkterképezéssel és nyilvántartással a GEO közbenső időben, 2005-ig nem foglalkozott, személyi változások és sok más ok miatt a munka folytatása abbamaradt. A nyilvántartás vezetése manuálisan történt, a fejlesztések leálltak, pedig az önkormányzatok tulajdonában lévő ingatlanvagyon nyilvántartási és adatszolgáltatási rendszeréről szóló 147/1992.(XI.6.) Kormányrendelet előírja, több minden mellett, a tulajdonosnak a parkok és parkerdők számbavételét. Eredményeként az ingatlanvagyon-kataszter bővült a közterületi parkok részletesebb szakmai nyilvántartásával.

A parknyilvántartásban és parkfelmérésben, a változásvezetésben is illett követni a rohamos technikai és technológiai fejlesztéseket. Meg kellett pontosan határozni, definiálni kellett a változásokat, szervezni kellett azok vezetését.

2005-ben szakdolgozat keretében a GEO Fm FrT, a korábbi témavezetővel vállalkozott egy székesfehérvári liget térképezésének és területkimutatásának felújítására, aktualizálására (Szalai B, 2005). Az eszközpark és a technológia korszerűsödött (Leica TC 605L, Geoprosi 1.5 verzió, ITR 2.5-ös program, AutoCAD 2004-es verzió, ITR 3.0), de a területkimutatás formanyomtatványa maradt, ebben mutatjuk ki a gyept-, virágágy-, aszfalterület, örökzöld, díszfa, sövény, szobor, játszótér adatait 25 oszlopban, 46 sorban.

A szakdolgozat készítésének idején a város önkormányzata még nem vásárolta meg az Integrált Önkormányzati Térinformatikai Rendszerből (IÖTR), a modulárisan felépített programcsaládból a Zöldkataszter alrendszert. Így nem volt lehetőségünk annak tesztelésére, helyette választottuk az előzőekben vázlatosan bemutatott, intézményi háttérrel megoldható eljárást. Ebben az évben szakdolgozat keretében egy újabb parkkal, új lehetőségekkel próbálkozunk: Tematikus térkép - zöldfelületi nyilvántartás készítése a történelmi városnegyed közparkjáról.

Fák megbetegedése, kiöregedése, kitörése indokolt a székesfehérvári Zichy-ligetben azonnali beavatkozást. Az új feladatokat Páli Zsuzsanna, a város főépítésze fogalmazta meg, amelyhez igazodik majd az alkalmazott új technológia.

A felmérés és térképezés technológiáját ennél az alfejezetnél vázlatosan sem írjuk le, az nem sokban tér el a 12.7.2-ben bemutatottól, közismert és általánosan, körülményekhez igazítottan alkalmazott eljárásokról. Az OTÉK módosulását (hatályosság: 2008.09.12.) a település zöldfelületi rendszerére vonatkozó előírásokat a feladat megfogalmazásánál és végrehajtásánál egyaránt be kell tartani.

A településrendezési tervek és a
birtokrendezés kapcsolódásai,
informatikai támogatottság

JELMAGYARÁZAT		
Lombosfák	Közlekedési jelzőlámpa	Földrészelehatár
Fenyő félék	Közlekedési jelzőtábla	Burkolat
Thuja félék	Akna (kör-, négyzet alapú)	Elektromos vezeték
Sövény cserje	Tűzcsap	Támfal
Cserje	Közkút	Torony_ép
Pod	Kilométer tábla	Középület
Lámpa	Gyep	Lépcső
Kuka	Murva	Szabvány alatti alrészlet
Hinta	Aszfalt	Hfd
Mérleg hinta	Köblop	
Csúzda	Homok	
Műszóka	Épület	
Körhinta	Nagyfeszültségű elektromos távvezeték	
Kapufa		

12-4. ábra: Parktérkép jelmagyarázat – Székesfehérvár, Halesz Liget

12-5. ábra: Parktérkép – Székesfehérvár, Halesz Liget

8. 12.8 Összefoglalás

A modul rendszerezetten adja meg a területrendezés fogalomrendszerét és a történelmi fejlődés folyamatát. Utal a tantárgyi és birtokrendezési kapcsolódásokra. Tárgyalja a lakótelepülés hely kiválasztásának, bővítésének szempontjait úgy, hogy a témát tágabb környezetbe helyezi. A szükséges részletességgel mutatja meg a területfejlesztés, területrendezés célját, feladatát, eszközrendszerét és az agrárágazati tennivalókat. Számba veszi a hely kiválasztásnál a termelési adottságokat, mint befolyásoló tényezőket.

A tanyavilág nemzeti örökségünk fontos része, ennek szellemében készült a tanya térségekkel foglalkozó alfejezet. A következő évtizedek birtokrendezése-, fejlesztése meghatározó lesz a tanyai társadalom jelenlétére, jövőjének formálására. Mindezek együttesen csak országos és jövőt szolgáló politikai akarattal, helyesen megválasztott vidékpolitikával oldhatók meg.

Fejér Megye Területrendezési Tervéből vett részletekkel szemléltettük az addig leírt mondanivalót.

Intézményünk az eltelt három évtizedben aktívan részt vállalt a zöldfelületek térképezésében, nyilvántartási rendszerük kialakításában. Székesfehérvár város korán felismerte ezt a szükségszerűséget és az országban elsők között készítette el, az akkor korszerűnek szervezett, folyamatosan frissíthető rendszerét. Ezekből részleteket írtunk le, amelyet megfelelő módon szemléltettünk.

Önellenőrző kérdések:

1. Mit nevezünk lakóterületnek mik az elemei?
2. Milyen tartalommal készül a területrendezési terv?
3. Milyen módszerekkel határozzák meg valamely település területszükségletét?
4. A hely kiválasztás szempontjait miként befolyásolják a termelési adottságok?
5. A településföldrajz milyen falutípusokat különböztet meg?
6. Mit kellene tenni ahhoz, hogy a tanya komplex vidéki élettér legyen?
7. Jellemezze a tanya gazdálkodási rendszerét?
8. Mit jelenthetne az új infrastruktúra törvény?
9. Melyek az Alföld-program, az új tanya program alappillérei?
10. Soroljon fel néhányat a tanya felmérés eredményeiből!
11. A területfejlesztés, területrendezés célja és feladata!
12. Milyen ágazati feladatokat sorolna a területrendezés témakörébe?
13. Milyen zöldfelületi csoportokat ismer, melyek azok optimális méretei?
14. Mit tud az arborétumok, védett parkok és kertek térképezéséről? Mi azok tartalma, jellemezze a készítés technológiáját!
15. Mutassa be Székesfehérvár város zöldfelületi térképeit és nyilvántartási rendszerét! Mennyiben változott az utóbbi években a rendszer-technológia?

9. 12.9 Tárgymutató, fogalomtár

településfajták

lakótelepülés és mezőgazdálkodás

területfejlesztés

területrendezés

területfejlesztési, területrendezési célok

területfelhasználás és kategóriái

össztlakosság szám

településre alkalmas terület

területtartalék

alternatívák

falutípusok

tanyás település

tanyavilág

tanyák gazdálkodási rendszere

tanyai társadalom

infrastruktúra törvény

alföld-program

tanyafelmérés

ágazati feladatok

Országos Területrendezési Terv (OTT)

Országos Településrendezési és Építési Követelmények (OTÉK)

Fejér Megye Területrendezési Terve

települési zöldfelület

zöldfelületi méretek

zöldfelületi térképek

zöldfelületek nyilvántartása

Irodalomjegyzék

- AKII: *Agrárgazdasági Tanulmányok (AGT) 3., 9. szám; Az országos Terület-rendezési Terv Agrárvonatkozásainak Megalapozása; Területfejlesztés–Vidék-fejlesztés, Budapest, 1998.*
- Botta P. és tsai: *A mezőgazdasági területek rendezése, vízgazdálkodása, zöldövezeteinek kialakítása; Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1979.*
- Csicsely E.: *Agrárvilág, tanyavilág alföldi kistérségekben. Szakdolgozat, 257/2005; NYME-GEO FFT, Székesfehérvár, 2005*
- Drabant E.: *Agrárvilág, tanyavilág Nagykőrösön 1641-2004 között. Szakdolgozat, 120/2004.; NYME-GEO FFT, Székesfehérvár, 2004*
- Faragó P.: *Fejér Megye Területrendezési Terve – javaslattevő fázis; VÁTI KHT, Budapest, 2008.*
- Glatz F.(szerk.): *Párbeszéd a vidékért (A tanyák jelene és jövője); MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2009/1.évf.3.sz.*

- Hajmási K.: *A Nemzeti Erdőprogram és az ökológiai övezetek jelenléte Fejér Megye Területrendezési Tervében. Szakdolgozat; NYME-GEO FrT, Székesfehérvár, 48/2008.*
- Lakos L.: *Városi zöldfelület számítógépes nyilvántartása; Erdészeti és Faipari Tudományos Közlemények (Erdészet-Faipar-Geodézia); Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1989/1.sz.*
- Mártha K.: *Agrárvilág, tanyavilág a Sarkadi kistérségben. Szakdolgozat; NYME-GEO FrT, Székesfehérvár, 415/2005.*
- Németh L.: *A Szelestei arborétum tematikus térképének elkészítése. Szakdolgozat; NYME GFK Frt, Székesfehérvár, 382/2003.*
- Ónodi G.(szerk.): *A tanyák értékei („A tanyák értékei '97” című tanyasiaknak meghirdetett pályázat díjazott pályaművei és összefoglaló értékelésük); GALE KTI, Gödöllő-Budapest, 1999.*
- Perényi I.: *Településtervezés; Tankönyvkiadó, Budapest, 1972.*
- Rakonczay Z.: *Természetvédelem; Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest, 1995.*
- Szabó Gy. – Homoródi A.: *Mezőgazdasági területek rendezése II. (Településszerkezet és környezete). Kézirat. Szakmérnöki jegyzet; SE FFFK, Jegyzetsokszorosító Részleg, Székesfehérvár, 1997.*
- Szabó Gy.: *NyME GEO Jegyzetsokszorosító Részleg, Székesfehérvár, 2004.*
- Szabó Gy.: *Föld- és területrendezés II. Kézirat, EFE FFFK. Jegyzetsokszorosító Részleg, Székesfehérvár, 1987.*
- Szabó Gy.: *Földbirtok-politika és területrendezés; OLLO távoktató jegyzet; SE FFFK, Székesfehérvár, 1997.*
- Szabó Gy.: *Gondolatok a föld- és területrendezéshez kapcsolódó tantárgyfejlesztő kutatásokról; Erdészeti és Faipari Tudományos Közlemények (Erdészet-Faipar-Geodézia), 1989/1.sz.; Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1989*
- Szalai B.: *Tematikus térkép készítése városi ligetről. Szakdolgozat; NyME GFK Fm/Frt, Székesfehérvár, 396/2004.*
- Törő G.: *A Fejér Megyei Szerkezeti Terv és szabályozás jogi alapjai, különös tekintettel Mór város mezőgazdasági térség kapcsolatára. Szakdolgozat; NYME-GEO FrT, Székesfehérvár, 91/2009.*